

Yayın hakkı devir formunun anlamı ve önemi

The meaning and significance of copyright transfer form

Olgu

X dergisinin editörü, bir yazardan yayınının başka bir dergide yayına kabul edilmesi nedeni ile geri çekmek istediğine dair mektup aldı. Yazar, yazısını yayınlamayı kabul eden derginin ücretli olduğunu öğrendiğinde yazısını geri çekme talebinde bulunduğunu ve aynı yazıyı X dergisine gönderdiğini, ancak ilk derginin ücret istemeyeceğini bildirmesi nedeni ile değerlendirme altındaki yazısını geri çekmek istediğini belirtmektedir. Araştırmacılar yazı gönderdikleri derginin ücretli olduğunu öğrenince, yayınlanmasına karar verilen yazısını geri çekme talebinde bulunup dergi editörünün yanıtını beklemeksizin ve yazısının daha önce başka bir dergide yayına kabul edildiğinden ikinci dergi editörüne söz etmeksizin yazıyı diğer dergiye gönderebilir mi? Yazar ikinci gönderdiği dergide yazısı değerlendirmeye alındıktan sonra, ilk derginin ücretsiz yayınlamayı kabul ettiğini bildirerek ikinci dergiden yazısını geri çekmek hakkına sahip midir? Son dönemde arka arkaya karşılaşılan bu olayda editör ve yayıncının nasıl davranması gerekir, yasal hak ve sorumlulukları nelerdir sorularına yanıt arandığında, uluslararası literatürde benzer konuyu içeren hiçbir yayın bulunmamaktadır. Elektronik ortamda yayınlanan açık erişimli ve ücretli dergilerin sayısının artması ile bu etik ihlali olgusunun hızla artacağını düşünerek genç araştırmacıları yayın hakkı devir konusunun anlamı ve önemi hakkında bilgilendirmek ve konuyu tartışmaya açmak istedik.

Sözlüklerde kopya hakkı/ yayın hakkı (Copyright) makale, müzik eseri veya artistik eserin yayınlanma, çoğaltılma ve satılmasına ait yasal hak olarak tanımlanmaktadır. Bilimsel ortamda sık karşılaştığımız yayın hakkı devri (transfer of copyright), yayınlanmak üzere dergi editörüne gönderilen bilimsel yazı ile ilgili tüm işlemlerde yetkinin yayıncıya ya da Editöre süresiz olarak verilmesidir. Editör, bilimsel değerlendirme sürecinin herhangi bir aşamasında yayın kategorisini değiştirme yetkisine sahiptir. Ancak, yazının bilimsel, etik ve yasal sorumluluğu yazarlara aittir. Yazarların önemli özgün akademik bilgiler üzerindeki hakları saklı olup yazıdaki bilgileri/ yazının tümünü değil yalnız bir ya da birkaç kısa bölümünü özel izin gerekmeksizin eğitim ve akademik amaçlı (toplantıda sunum, bildiri vb) kullanabilirler.

Günümüzde ulusal ve uluslararası indekslere giren dergiler, imzalı yayın hakkı devir (YHD) formunun yayın öncesi elektronik ortamda veya belgegeçer ile gönderilmesini zorunlu tutmaktadır. Bazı dergiler için yalnız sorumlu yazarın imzası yeterli olduğu halde pek çok dergi yayında adı geçen tüm yazarların formu imzalaması kuralını benimsemiştir (1-4). Tek imzanın yeterli olduğu durumda, sorumlu yazar araştırmada adı geçen tüm yazarların sunulan yazının son şeklini gördüğünü ve onayladığını; yayın hakkı devir koşullarını kabul ettiklerini taahhüt etmektedir. Formu imzalayıp editöre veya yayıncıya gönderen yazar ve yazarlar yazının özgün olduğunu, her ortamda (elektronik veya basılı) ve tüm dillerde yayınlanma hakkını yayıncıya devretmeyi kabul etmektedir. Yazarlar formu gönderdikleri anda araştırmalarının formda imzası bulunan veya adı geçen araştırmacılar tarafından Helsinki bildirgesinde tanımlanan bilimsel çalışma kurallarına uygun yapıldığını, yazıyı-araştırmayı kendi hipotezlerinden ürettikleri çalışma verilerinden yararlanılarak hazırlandıklarını, yazının kendi olgularına ait bulgular içerdiğini, adı geçen tüm yazarların katkısının olduğunu ve çalışma sonuçlarının tamamı veya bir bölümünün herhangi bir dergide (ulusal/ uluslararası) yayınlanmadığını ya da yayın için değerlendirme aşamasında olmadığını editöre/ yayıncıya bildirmektedir. Yine, yazının yayın etiği kurallarına uygun olduğunu (duplikasyon, plagiarizm vb olmadığı) ve yasal hiçbir sorun olmadığını (başka bir kişinin telif hakkını ihlal etmediğini) kabul etmektedir. Dergilerin açık olarak tanımladığı gibi, tüm yazarların etik sorumluluğu aynıdır. Yani, yazıda birinci ve sonuncu sırada adı geçen yazarların etik sorumluluğu eşittir. Bu nedenle bir yazı, değerlendirilmek üzere bir dergiye gönderildikten sonra yayın hakları devir formunda adı ve/veya imzası bulunan yazar isimleri ve sıralaması kesinlikle değiştirilemez. Yazar ismi silinemeyeceği gibi, başka yazar ismi de eklenemez. Yayın değerlendirme aşamasında veya yayınlandıktan sonra yazar ismi ve sıralaması konusunda sorun yaşanmaması için indekslenen dergiler ayrı bir formda (yazar katkı formu) yayına katkılarının açıklanmasını yazarlardan istemektedir.

Bu koşullar dergilerin yazarlara bilgiler bölümünde ve yayın hakkı devir formunda yer aldığı halde, yazarların doğruluğunu beyan ettiği "*çalışma sonuçlarının tamamı veya bir bölümünün*

herhangi bir dergide (ulusal/uluslararası) yayınlanmadığını ya da yayın için değerlendirme aşamasında olmadığını..." açıklama taahhüdüne uymayarak tekrarlı yayın başvurusu (eş zamanlı veya değil) yapması etik ihlalidir. Bu, bilinçli veya bilinçsiz gelişmiş bir durum olabilir. Ancak, kendi deneyimize baktığımızda, kıdemli pozisyonundaki akademisyenlerin dahi yayın hakkı devir formunu imzaldıktan sonra uymayı kabul ettiği kuralları önemsememesi ne yazık ki ender olmayan bir durumdur. Değerlendirme aşamasında saptanırsa Editör ofisinde yayın bloke edilebilmekte ve yazara/yazarlara uyarıcı bilgilendirme mektubu gönderilmektedir; saptanamadığı takdirde aynı yazı farklı dergilerde yayınlanmaktadır. Bu durumda, yayın etiği kurallarına göre yayını dergiden geri çekme (retraksiyon) işlemi uygulanması gerekmektedir. Her iki durum da sorumlu yazar ve yazıda adı geçen diğer yazarlar için ciddi etik ihlalidir. Daha önce ayrıntılı tartıştığımız yayın öncesi ve sonrası etik ihlali olaylarında izlenen süreçler izlenir (5, 6).

Etik ihlali durumlarından kaçınmak için araştırmacıların, akademik dosyalarındaki yayın sayısını arttırmak amacı ile okumadığı hiçbir yayına isminin yazılmasına izin vermemesi gerekmektedir. Yazar(lar) imzalı YHD formu ile değerlendirilmek üzere bir dergiye gönderdikleri yazı yayına kabul edildikten sonra yayın için ücret talep edilmesi üzerine yayını geri çekme hakkına sahip değildir. Derginin ücretli olduğunun bilinmemesi, yayını geri çekmek için geçerli bir gerekçe olarak kabul edilmez; izlenecek sürece dergi editörü ve yayın kurulu karar verecektir. Bu nedenle, yazarın yazısını göndereceği dergiyi seçerken dergi yayın kurallarını dikkatli okuması ve koşulları uyan dergiyi seçmesi gerekir. Ayrıca, yayını geri çekme talebine ilk dergi editörünün olumlu veya olumsuz yanıtını beklemezsizin ve daha önce başka bir dergide yayına kabul edildiğinden ikinci dergi editörüne söz etmezsizin aynı yazıyı ikinci dergiye göndermesi tekrarlı yayın (duplikasyon) olgusu (bilinçli veya bilinçsiz) olup etik ihlali olduğunu gösterir. Uluslararası yayın

etiği kurallarına göre kabul edilemez durumdur. Olayın aynı araştırmacı tarafından tekrarlı şekilde yapılması durumu ise, olayın hızlı akademik yükselme kaygısı vb içinde bilinçli yapıldığı düşüncesini güçlendirir.

Sonuçta, yayın hakkı devir formu dergi editörü ve yazar arasında imzalanan bir sözleşme olup iki taraf da sözleşme kurallarına uymakla yükümlüdür. Bunun aksi davranış yayın etiği ihlali olarak kabul edilerek süreç sonlandırılır. Yukarıda açıkladığımız olgunun yazar tecrübesizliğine bağlı gelişen bilinçsiz etik ihlali olduğu düşünüldü ve Editör yazının ret edilmesine karar verdi. Yazara derginin yayın politikası ve yayın etiği hakkında bilgilendirme mesajı yazılıp süreç sonlandırıldı.

F. Suna Kıraç
Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Nükleer Tıp Anabilim Dalı, Denizli- Türkiye

Kaynaklar

1. Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals: Writing and Editing for Biomedical Publication Available at: URL: <http://www.icmje.org/>
2. ELSEVIER LTD transfer of copyright agreement. Available at: URL: www.elsevier.com
3. Copyright Release Form TÜBİTAK - The Scientific and technological research Council of Turkey. Ankara, Turkey.
4. Anadolu Kardiyoloji Dergisi Yazım kuralları. Available at: URL: www.anakarder.com
5. Kıraç FS. Bilimsel yanıtma olayında yayın sonlandırma süreci: Önemli ve tartışmalı bir konu. Anadolu Kardiyol Derg 2011; 11: 79-80.
6. Committee on Publication Ethics (COPE): Guidelines on Good Publication Practice. Available at: URL: (<http://www.mco.edu/lib/instr/libinsta.html>; <http://www.publicationethics.org.uk>).